

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»
XVIII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XVIII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»**

**PROCEEDINGS
of the XVIII International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»**

**2023
Астана**

УДК 001+37
ББК 72+74
G99

**«GYLYM JÁNE BILIM – 2023» студенттер мен жас ғалымдардың
XVIII Халықаралық ғылыми конференциясы = XVIII
Международная научная конференция студентов и молодых
ученых «GYLYM JÁNE BILIM – 2023» = The XVIII International
Scientific Conference for students and young scholars «GYLYM JÁNE
BILIM – 2023». – Астана: – 6865 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.**

ISBN 978-601-337-871-8

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001+37
ББК 72+74

ISBN 978-601-337-871-8

**©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2023**

услуг в области социальной защиты населения в условиях услуг на дому). 24.01 сопровождение ребенка по поликлинике, прием у фтизиатра. 20.02 сопровождение на прием к участковому врачу. Респондент №2 Ерд. простудился, открыли справку для предъявления в школу. 27.02 социальным работником произведен мониторинг самочувствия ребенка, состояние стабильное, уже посещает занятия в школе.

Таким образом, методика работы по социализации аутичного ребенка должна быть индивидуально направленной, но основываться на комплексной научной концепции, учитывая механизмы усвоения социального опыта детьми с аутизмом. Эмоциональная зрелость родителей играет важную роль в формировании установок у ребенка, поэтому коррекция родительских позиций на основе научных данных может быть эффективным подходом в социальном сопровождении детей с РАС. Социальная характеристика семей с диагнозом РАС в ТОО «GreenClinic» г. Астана составлена на основе изучения документов, посещения семьи, личных бесед с членами семьи. Травмирующими факторами для исследованных респондентов выступает получение медицинских процедур. Навыки самообслуживания родителями детей с РАС привиты, но требуют контроля со стороны родителей в основном в формировании более сложных навыков. Для изучаемой группы детей с РАС характерно регулярность посещения участкового врача, консультирования, реабилитация в различных отечественных и зарубежных центрах, соответствующих диагнозу ребенка.

За период социального сопровождения социальным работником выполняются следующие обязательные мероприятия такие как: закрепление за медицинским учреждением, оказывающим социальное обслуживание на дому, ознакомительная беседа, установление контакта с ребёнком с РАС, запись на приём к участковому врачу, санаторное лечение в летний период, мониторинг.

Список использованных источников

1. Тихонова И.В., Адеева Т. Н., Голубева М. С. Специфика социализации дошкольников с комплексными и множественными нарушениями в развитии // Вестник Костромского государственного университета им. Н.А. Некрасова. Серия Гуманитарные науки: Педагогика. Психология. Социальная работа. Акмеология. Ювенология. Социокинетика . 2014. № 3. С. 178-182.
2. Егорова Т.А. Педагогическая помощь родителям в формировании отношения к миру у старших дошкольников с задержкой психического развития: автореф. дис. ... канд. психол. наук. СПб., 2006. 20 с.
3. Злобина А.С. Проблема психосоциальной помощи детям с ранним детским аутизмом // Известия ПГПУ им. Белинского. 2006. №6. С.134.

УДК 316.012

ПАРЛАМЕНТАРИЗМ ИНСТИТУТЫНЫҢ ДАМУЫ: ӘЛЕУМЕТТАНУЛЫҚ АСПЕКТ

Клышбаев Ерлан Бахытжанович

Erlan221288@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ Әлеуметтік ғылымдар факультетінің
«7М03101– Әлеуметтану» мамандығының 1-курс магистранты, Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекші – Б.Ж. Смағамбет, ә.ғ.к., доцент, әлеуметтану кафедрасының
профессоры

Қазіргі өкілді билік, сәйкесінше Парламент кейіннен ғалымдар «тікелей демократия» деп атаған бүкіл халықтың мыңдаған жылдар бойы тікелей билігімен салыстырғанда «жас». Идеалды формада демократияның осы түрі дауыс беру құқығы бар барлық адамдар ағымдағы мәселелерді талқылау үшін бір жерде жиналып, дауыс беру нәтижесінде көпшілік

пікір негізінде бүкіл қоғам немесе оның бір бөлігіне не істеу керектігі жөнінде шешім қабылдауды білдіреді. Алайда, бұл жүйенің кемшіліктері де баршылық. Мысалы, ол көне Афины полисі немесе Новгород Республикасының вечесі сияқты шағын округқа ғана ыңғайлы болуы мүмкін. Дауыс беру құқығы бар 50 миллион адамды бір уақытта қайда жинауға болады делік? Егер әркім бір минут сөйлесе, бұл жиналыс қанша уақытқа созылуы мүмкін? Мұндай идеалды жүйенің өзі халықтық жиналыстар арасында кез-келген адам ағымдағы жұмысты орындауды, келесі жиналысты дайындауды және т. б. талап етеді. Яғни кем дегенде бір адам, бір «өкіл» сайлануы керек. Демек, бұл - «тікелей емес» демократия. Тікелей демократияның айқын көрінісін қазіргі Швейцариядан таба аламыз, онда тікелей демократия - мемлекетті ұйымдастырудың негізі. Ол жерде дауыс беруге құқылы барлық адамдар жиналғанға дейін жиналыстар арасында бір жылға амтман сайланады. Мұндай басқару формасы «плебисциттік демократия» деп аталды.

Жоғарыда айтылғандай, демократия жаппай (*елдің кең кеңістігі; халық санының көп болуы; саяси, этникалық, жыныстық, жас ерекшеліктерінен тұратын азаматтық қоғам*) қоғамға көшу арқылы тікелей демократияның ежелгі үлгісінен бас тартуға мәжбүр болады, бірақ жалпы биліктің (*тікелей демократияның*) жаңғырығы Швейцарияның саяси жүйесінде ғана емес, сонымен бірге плебисциттік демократия бар саяси жүйелерде сақталған. Оның мәні мынада: кәсіби немесе сайланбалы негіздегі адамдар тобы заң жобасын әзірлейді, ал сайлау құқығы бар адамдар дауыс беру арқылы осы заң жобасының тағдырын шешеді. Мұнда маңызды ерекшелік бар. Дауыс беру кезінде шешімді тек қана «иә» немесе «жоқ» сияқты екі сөздің біреуінің көмегімен қабылдауға болады, мәтінді өзгертуге жол берілмейді. Әрине, бұл жүйе - өте қымбат, бірақ «еркін» елдерде уақыт пен ақша азаматтардың қоғамды басқаруға қатысуына қарсы маңызды дәлел бола алмайды. Осы тәжірибеге қатысты тағы бір маңызды мәселе бар: тұрақты дауыс беру азаматтардың саяси белсенділігін арттырмайды, сондай-ақ талқылауды көздейтін әрбір мәселе барлық азаматтарға да тең дәрежеде тікелей қатысты болмауы мүмкін. Сонымен қатар бұл жүйе азаматтың саяси тұрғыда жетілуін, халықтың көпшілігінің үнемі хабардар болуын болжайды, яғни бұл - белгілі бір дәрежеде утопия.

Сонымен, халық санының өсуіне және әлеуметтік құрылымның күрделенуіне байланысты «өкілдік басқару» деп аталатын форма біртіндеп бекітілді. Жоғарыда аталған әлеуметтік себептерге, сондай-ақ алғашқы екі жүйеге тән кемшіліктерге байланысты бүгінгі таңда ең көп таралған «репрезентативтік» (*немесе өкілдік*) демократия болып табылады. Тіпті «демократия» сөзін саяси тәжірибеге сәйкес келмейтін «өкілдік» сөзімен ауыстыру туралы пікірлер де пайда болды. Көбінесе бұл форма парламенттік жүйе түрінде жүзеге асырылады. Өкілдік демократия халық өкілдерін сайлауға негізделген, алайда, біз көргеніміздей, тікелей және плебисциттік демократия жүйе ретінде онсыз болмайды.

Парламентаризм – заң шығарушы билік халық сайлайтын парламентке тиесілі басқару нысаны. Парламентаризмнің дамуы батыс елдерінде XVIII ғасырдың аяғында басталды және бүгінгі күнге дейін жалғасуда.

Парламентаризм дамуындағы маңызды сәттердің бірі XVII ғасырдың аяғында Англияда алғашқы парламенттердің құрылуы болды. Парламент монарх пен оның үкіметін бақылауды жүзеге асыра бастады. XIX ғасырда парламентаризм бүкіл Еуропа мен Солтүстік Америкаға таралды.

Парламентаризм құбылысы ғылыми саясаттану әдебиетінде егжей-тегжейлі талданған. Парламентаризмді қоғамдық-саяси өмірдің күрделі құбылыстарының бірі ретінде көрсететін әдеби дереккөздердің басым көпшілігінде бұл құбылыстың негізгі мақсаты - қоғамның әлеуметтік тұрақтылығын сақтау.

Парламентаризмнің әлеуметтік тұрақтылыққа ықпалы зор. Алайда, аталмыш ықпалды қамтамасыз ететін барлық механизмдер ғылыми еңбектерде зерттелмеген және сипатталмаған. «Қоғамның әлеуметтік тұрақтылығы» ұғымының анықтамасына жүгінейік. Көбінесе әлеуметтік тұрақтылық құрылымы мен параметрлері өзгермеген жағдайда оның жұмыс істеуі мен дамуын қамтамасыз ететін әлеуметтік жүйенің тұрақты күйі ретінде

қарастырылады. Әлеуметтік тұрақтылықты қамтамасыз ететін тетіктер - мемлекет пен азаматтық қоғамның әлеуметтік институттар. Тарихи контексте қоғамның әлеуметтік тұрақтылығы ұғымын қарастыра отырып, қоғамның осы жағдайы кез-келген мемлекеттік жүйе мен саяси режимнің негізгі міндеті болып табылады деген қорытынды жасауға болады. Қоғамды басқарудың әртүрлі принциптерімен әлеуметтік тұрақтылыққа қол жеткізуге болады. Ол үшін әртүрлі билік, мемлекеттік-құқықтық, институционалдық әсер ету тетіктерін қолдану қажет.

Қоғамдық қатынастардың әлеуметтік эволюциясы нәтижесінде мемлекет пен халықтың өзара іс-қимылының парламенттік формасы қоғамда тұрақтылыққа жетудің оңтайлы тәсілі ретінде таңдалды. Бұл таңдау адамзат өркениетінің тарихи дамуымен анықталады және адамзат үшін парламентаризм құбылысының сапалық маңыздылығымен, құндылығымен байланысты. Неліктен адамзат әлеуметтік тұрақтылықты сақтау үшін қоғамдық-саяси өмірдің осы түрін таңдады? Бұл тарихи шартты таңдау парламентаризмнің қандай қасиеттерімен байланысты? Парламентаризм деп ғылыми анықтамалардың көпшілігінде конституциялық нормаларға негізделген билікті бөлу, заң үстемдігі қағидаттарына негізделген құрылымдық және функционалдық тұрғыдан мемлекетті басқарудың ерекше жүйесін білдіретін қоғамның күрделі әлеуметтік-саяси және мемлекеттік құқықтық құбылысы түсініледі.

Парламентаризмнің әлеуметтік-саяси шындықтың объектісі ретіндегі жан-жақтылығы ғалымдарға оның әртүрлі аспектілерін бөліп көрсетуге негіз береді. Институционалдық көзқарас тұрғысынан парламентаризмнің әлеуметтік тұрақтылықты қамтамасыз етудегі рөлі үш фактормен анықталады.

1. Парламентаризм – биліктің бөлінуі бар қоғамдағы өкілді және заң шығарушы биліктің бірлігін қамтитын нақты саяси-құқықтық институт.

2. Парламентаризм парламент билігінің кеңеюі мен парламенттік үкіметтің құрылуының ерекше жағдайы ретінде қарастырылуы мүмкін *(бұл ұғым атқарушы биліктің белгілі бір түріне қатысты қолданылады; парламенттік республикаға тән)*.

3. Парламентаризм – парламенттің қоғамдық функциялары қажеттілігінің ғылыми негіздемесі ретінде қызмет ететін белгілі бір идеялық-теориялық тұжырымдама.

Әрине, барлық үш аспект бір-бірімен тығыз байланысты.

Біріншіден, заңгерлер «парламентаризм идеялық-теориялық тұжырымдама ретінде заң шығарушы және өкілді биліктің саяси-құқықтық институтының негізі, ол өз кезегінде қоғамды тұрақтандыру тетігін қамтамасыз ете отырып, мемлекеттегі билікті құрудың бүкіл жүйесіне белгілі бір ықпал етеді» деп айтады. Кейбір авторлар тұрақтылықтың негізі ретінде «азаматтық қатысуды азаматтар мен азаматтық қоғам ұйымдарының саяси, құқықтық және басқа да әлеуметтік маңызды шешімдерді эзірлеуге және іске асыруға саналы *(интенционалды)* және тікелей қатысуын» атайды.

Қоғамды әлеуметтік тұрақтандырудың парламенттік тетіктерін талдау әртүрлі ғылымдарда, әр қырынан зерттелді. Ең алдымен, бұл механизмдердің гетерогенді сипаты ерекшеленеді. Олардың кейбіреулері парламенттік қызметтің институционалдық ортасына жатады, басқалары парламенттің технологиялық жағын көрсетеді, басқалары айқын саяси сипатқа ие, төртіншісі халық өкілдерінің жеке құрамының ерекшеліктерімен, бесіншісі қоғамның мәдени ерекшеліктерімен байланысты. Саяси ғылымдағы саяси және әлеуметтік тұрақтылық қазіргі мемлекеттердің белгілі бір билік формаларымен – президенттік, парламенттік және аралас саяси жүйелермен байланысты.

Парламентаризм мен саяси шындықты анықтауға институционалдық көзқарастың негізгі қайшылығы – парламенттік құрылымдар мен парламентаризмнің әлеуметтік-саяси құбылыс ретінде болуы қоғамның тұрақтылығына кепілдік бермейді. Олардың жұмысының тиімділігі олармен тікелей байланысты немесе жанама әсер ететін көптеген факторларға байланысты. Бұл партиялар жүйесі, әртүрлі әлеуметтік топтардың саяси жетілуі, саяси коммуникациялардың ерекшеліктері, саяси көшбасшылардың психологиялық қасиеттері, парламентті қоғамдық өмірде жүзеге асыру тәсілдері, парламенттік мәдениеттің елдегі

жалпы саяси мәдениетпен байланысы және т.б. қазіргі қоғамның маңызды әлеуметтік білімі ретінде парламентаризмді оның мәдени компонентіне жүгінбей-ақ зерттеуге болмайтыны анық. Өкілдік билік институтының функционалдық ерекшелігі – парламентте өзара әрекеттесетін адамдардың білімі, әдеттері, мінез-құлық стереотиптері мен әлеуметтік көзқарастарының жиынтығы. Мұндай бейресми әлеуметтік-мәдени факторларды – «ішкі ортаны» зерттеу кез-келген ұйымды зерттеудің аналитикалық мүмкіндіктерін едәуір кеңейтеді, оны ХХ ғасырдың 40-50 жылдарында Г. Саймон көрсетті.

Парламентаризмнің мәдени талдауының мәні - оның дамуының нормативтік-құндылық және рухани алғышарттарының жиынтығы. Парламент мәдени мағынада қоғамның қандай да бір көрінісі ретінде көрінеді: Ш. Монтескье екі бірдей әлеуметтік-саяси жүйені әрең табуға болатындығын айтты. Парламентаризм қоғамда институционалды түрде қалыптасқан кез-келген әлеуметтік маңызды құбылыс сияқты, оның жұмыс істеуі мен дамуына құндылық негіздерінің белгілі бір жиынтығына сүйенеді. Парламентаризмнің құндылық негіздері деп біз қоғамдық санада ерекше мәнге ие, әлеуметтік дамудың тұрақтылығының маңызды шарты ретінде қарастырылатын және, ең бастысы, парламенттік өзара әрекеттесуге қатысатын адамдардың мінез-құлқын реттейтін әлеуметтік және саяси жүйенің компоненттерін түсінеміз. Парламентаризмнің құндылық негіздерінің көпшілігі отандық және шетелдік әлеуметтік-философиялық әдебиеттерде бірнеше рет түсіндірілген. Олардың біріктіруші ерекшелігі – қолданыстағы мәдениет жүйесімен және қоғамның әлеуметтік құрылымымен байланыс. Осыған сүйене отырып, қоғамның тұрақтылығын қамтамасыз ететін парламентаризмнің жұмыс істеуінің әлеуметтік-мәдени негізі болып табылатын негізгі құндылықтарды келесі жүйелеу қисынды болып көрінеді.

1. Демократия және әлеуметтік дамудың прогресшілдігі. Парламентаризм идеяларының әлемде таралуы қоғамдық прогрестің рөлін атқарады. Парламенттің мемлекеттік билік институты ретіндегі бірегейлігі кері байланыстың болуы: парламент өкілді орган ретінде өз сайлаушыларының ықпалын сезінеді. Өкілдік тұрғысынан парламент - азаматтардың мемлекетті басқаруға қол жеткізуін қамтамасыз ететін азаматтық қоғамның маңызды және ең демократиялық институты. Сонымен қатар, бірқатар зерттеушілердің пікірінше, парламентаризм құбылыс ретінде тек саяси-құқықтық режимнің демократиялық түрімен байланысты. Қазіргі мемлекет үшін парламенттің болуы оның даму мақсаттарының демократиялылығының айқын көрсеткіші болып табылады.

2. Сенім. Қоғамның сенімі – қоғамның тұрақтылығын қамтамасыз ететін парламентаризмнің негізгі әлеуметтік көзі. Шынында да, азаматтардың сенімсіз парламенттік институттарды дамыту және қоғамды тұрақтандыру мүмкін емес. Сенім – белгілі бір қоғамда оның мәдени ерекшелігін ескере отырып қалыптасқан және жұмыс істейтін бірлескен өмір сүру мен мемлекетті басқарудың моральдық нормалары мен құндылықтарының өнімі. Әлеуметтік және мәдени құндылық ретінде сенім парламентшілер мен әртүрлі әлеуметтік топтардың өкілдеріне ынтымақтасуға, бір-бірін түсінуге, бар келіспеушіліктерді шешудің өзара қолайлы жолдары мен тәсілдерін табуға, саяси, әлеуметтік, экономикалық, ұлтаралық тепе-теңдік пен тәртіптің тұрақты түрлерін қалыптастыруға мүмкіндік береді. Басқаша айтқанда, сенім парламентаризмнің құндылық негізі, қоғамды тұрақтандыруда стратегиялық және ұтымды, прагматикалық рөл атқарады.

3. Жауапкершілік, адалдық, әділдік. Бұл құндылықтар тобы алдыңғыға сәйкес келеді және А.Ф.Конидің «заң шығарушының қызметі адамгершіліктің мақсаттары мен талаптарына негізделуі керек: қоғамға қызмет ету қатаң моральдық тәртіп енгізілген кезде және қоғамның қызығушылығы мен адамның қадір-қасиеті бірдей сезімталдық пен еңбекқорлықпен қорғалғанда ғана пайдалы болады» деген максимасымен сипатталады. Халық сайланған депутаттарға мемлекеттік істерді жүргізуге сеніп, олардың саяси даналығына, адалдығы мен әділдігіне сенеді. Кезінде Цицеронның өзі сенім мәселелеріндегі әділеттілік адалдық деп аталатынын атап өтті.

4. Патриотизм. Патриотизм парламентарийлердің өздері ұсынатын қоғам мен мемлекеттің құндылық хабардарлығы ретінде ерекше құндылық, біртұтас әлеуметтік-мәдени

кеңістікке, ұрпақтар сабақтастығына жатады. Сонымен қатар жеке тұлға мен қоғамның рухани бірлігі, оның тарихи өткені, бүгінгі мен болашағы идеясы парламентшілерге мемлекетті сақтау мен орналастырудың жалпы мәселесін шешу төңірегінде әртүрлі әлеуметтік топтарды біріктіруге мүмкіндік береді. Демократия мен қоғамдық дамудың прогрессивтілігі, сенім, жауапкершілік, адалдық, әділдік және патриотизм құндылықтарының континуумы билік пен бағыныштылардың өзара әрекеттесуінің негізін құрайды. Бұл жағдайда өзара әрекеттесу әртүрлі әлеуметтік субъектілердің мақсаттары, нормалары, мүдделері, құндылықтары қақтығысын жеңуге, олардың компромисске келуіне, шиеленісті азайтуға және қоғамды тұрақтандыруға ықпал ететін әлеуметтік қатынастардың бір түрі болып табылады.

Сонымен, парламентаризмнің құндылық негіздеріне сүйене отырып, парламентаризмнің қоғамдағы әлеуметтік тұрақтылықты қамтамасыз ететін мәдени құбылыс ретіндегі функцияларын ажыратуға болады:

- бейімделу функциясы: парламентаризм адамның қоршаған ортаға бейімделуін, атап айтқанда адамның қоғамды басқаруға қатысуын қамтамасыз етеді;

- нормативтік-реттеуші функция: парламенттің жұмыс істеуі қоғамның саяси саладағы адамдарға қоятын нормалары мен талаптарының жүйесін дамытады;

- әлеуметтену және тәрбиелеу функциясы: адамды әлеуметтік-саяси өмірге тарту, белгілі бір әлеуметтік тәжірибені, нормаларды, білімді, құндылықтарды игеру; саяси қызмет пен саяси мінез-құлықтың маңызды және қажетті нормаларын қалыптастыру;

- интеграциялық функция парламентаризм құндылықтарын игеру негізінде адамдарды әлеуметтік топтарға, мемлекетке, әлемдік қоғамдастыққа біріктіруден тұрады;

- ақпараттық функция: саяси жүйенің элементтері және олардың қызметі туралы қажетті білімді тарату;

- коммуникациялық функция саяси-құқықтық, идеологиялық және әлеуметтік жүйелермен саяси өзара іс-қимылды орнатуға, саяси коммуникацияның психикалық және ақпараттық сәйкестік заңдарына сәйкестік дәрежесін, әлеуметтік, саяси процестер мен саяси коммуникациялардың кеңістіктік-уақыттық сипаттамаларын әлеуметтік-ақпараттық координаттарда үйлестіру деңгейін анықтауға ықпал етеді.

Қорытындылай келгенде, парламентаризм институтының дамуы адамдардың өміріне және жалпы қоғамға ықпал ететін маңызды әлеуметтік аспектілерге ие.

Біріншіден, парламентаризм демократиялық институттар мен мекемелердің дамуына ықпал етеді, бұл азаматтардың шешім қабылдауға қатысу деңгейін арттырады. Парламентте әртүрлі саяси партиялар мен фракциялардың өкілдері жиналады, бұл билікке халықтың әртүрлі топтарының пікірлерін жеткізуге мүмкіндік береді. Осы қабылданған шешімдердің сапасын жақсартуға және адамдардың бір тобының мүдделерін елемеу ықтималдығын азайтуға ықпал етеді.

Екіншіден, парламентаризм азаматтық қоғамның дамуына ықпал етеді, өйткені ол азаматтарға өз мүдделері мен пікірлерін парламенттегі өкілдері арқылы білдіруге мүмкіндік береді. Бұл азаматтарға елдің саяси өмірінің белсенді және саналы қатысушылары болуға көмектеседі.

Үшіншіден, парламентаризм әлеуметтік тұрақтылыққа оң әсер етуі мүмкін. Парламент – саяси көшбасшылар мен әртүрлі топтардың өкілдері көшедегі қақтығыстарды шешудің орнына, заң шығару процесінде келіспеушіліктерді анықтап, ымыраға келуге болатын орын.

Алайда, парламентаризмнің дамуы жағымсыз әлеуметтік аспектілерге де ие болуы мүмкін, мысалы, егер парламент фракцияланып, елдің мүддесі үшін шешім қабылдауға қабілетсіз болса. Сондай-ақ егер парламентаризм азаматтық қатысудың және биліктің қызметін бақылаудың тиімді тетіктерімен бірге жүрмесе, онда бұл сыбайлас жемқорлыққа және азаматтардың құқықтары мен бостандықтарының бұзылуына әкелуі мүмкін.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Щербини А.И. Зарождение и развитие парламентаризма // Парламентаризм в России: исторический опыт, проблемы и перспективы. Томск: Издательство dart. 2007. -33 с.
2. Ефимов О.И. Гражданский дискурс и участие: взаимовлияние различных социальных практик // Личность. Культура. Общество. т. XII, вып. 3. 2010. с.57–58.
3. Simon H.A. Administrative Behavior. – New York, 1957.
4. Монтескье Ш.Л. Зандар рухы туралы. Ауд. А.Т. Құлсариева // Алматы: Үш Қиян. 2004. 781 б.
5. Гуляева Е.А. Парламентаризм как концептуальное и институциональное основание конституционализма: опыт отраслевого и сравнительно-правового анализа. – СПб., 2006.
6. Yamagishi T. Cook K.S. Generalized Exchange and Social Dilemmas // Social Psychology Quarterly. 1993. v. 56.
7. История права России. – М., 2000.

УДК 364-04

СОЦИАЛЬНОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ В СТРАНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ

Кудайбердиева Эльнура Кубатбековна, Сулейменова Гульжазира Тажмагамбетовна

elnurajournalist@gmail.com

Студент 3- курса Ошского государственного университета, Ош, Кыргызстан,
ЕНУ им. Л.Н.Гумилева, Нур-Султан, Казахстан

Аннотация

После падения советской эпохи государственная система социального обеспечения в странах Центральной Азии отличается или нет? Каких масштабах реализуется эти системы? В данной научной статье проводится сравнительный анализ государственной системы социального обеспечения стран Центральной Азии и описывается система социального обеспечения Кыргызстана, Казахстана, Узбекистана и Таджикистана.

Ключевые слова: Социальное обеспечение, социальные услуги, пенсия, пособие, инвалидность, прожиточный минимум, минимальная зарплата.

Социальное обеспечение – это система государственного обеспечения и обслуживания престарелых, нетрудоспособных, инвалидов и малообеспеченных граждан[1]. Система социального обеспечения включает пенсии, пособия, компенсационные выплаты и социальные услуги. Сегодня страны Центральной Азии продолжают пересматривать свои системы социального страхования, чтобы сделать их более финансово устойчивыми в текущих социально-экономических условиях. Однако система социального обеспечения, унаследованная от советских времен, по-прежнему является основой систем социального обеспечения, а бюджетные возможности остаются ограниченными, что является одним из основных препятствий на пути эффективного реформирования системы социального обеспечения. Спустя более тридцать лет государства Центральной Азии все еще с трудом предоставляют своим гражданам такие базовые услуги, как предметы первой необходимости, чистую воду и качественное здравоохранение, и не справляются с реализацией сложных программ как социального обеспечения.

К 1998 году население в этих странах имели доходы ниже \$1 в день, доля бедных и неравенство были значительно выше[2].

Таблица 1

Минимальная заработная плата (2022г.) [4,5,6,8]

Страна	Минимальная заработная плата	\$
Казахстан	60000тенге	134\$